

EUROOPA KOMISJON

Brüssel, 16.4.2012
COM(2012) 169 final

**KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

2011. aasta aruanne ELi põhiõiguste harta kohaldamise kohta

{ SWD(2012) 84 final}
{ SWD(2012) 85 final}

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

2011. aasta aruanne ELi põhiõiguste harta kohaldamise kohta

1. SISSEJUHATUS

Kaks aastat pärast Lissaboni lepingu jõustumist on Euroopa Liidu põhiõiguste hartast¹ (edaspidi „harta”) saanud ELi strateegiate arendamisel kasutatav peamine võrdlusdokument.

Selle liikumapanevaks jõuks on Lissaboni leping. Pärast lepingu jõustumist võttis komisjon vastu põhiõiguste harta rakendamise strateegia (edaspidi „harta strateegia”),² milles seati eesmärk, mille kohaselt peab EL näitama õigusakte koostades põhiõiguste järgimisel head eeskuju. Komisjon võttis kohustuse koostada aastaaruandeid, et inimesi harta kohaldamisest paremini teavitada ning mõõta selle rakendamisel tehtud edusamme. Harta strateegia ja harta kohaldamist käsitleva esimese aastaaruande abil algatati arutelud Euroopa Parlamendis, nõukogus, Regioonide Komitees ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitees.

Harta ei paku suurt huvi mitte ainult ELi institutsioonidele, vaid ka laiemale avalikkusele: *Eurobaromeetri* hiljutise *küsitluse*³ kohaselt soovisid kaks kolmandikku kogu ELis vastanutest rohkem teada saada oma õiguste kohta, mis on hartas sätestatud (66 %), samuti tunti huvi selle vastu, kuhu pöörduda, kui tuntakse, et neid õigusi rikutakse (65 %), ning selle kohta, millal hartat kohaldatakse ja millal mitte (60 %).

Käesoleva aruande eesmärk on inimeste soovidele vastu tulla ning parandada nende informeeritust seoses hartaga. Aruandes vaadatakse läbi harta tõhusa rakendamise tagamisel tehtud edusammud ning tõstetakse esile 2011. aastal toimunud olulisi arenguid. Lisatud dokumendis (I) esitatakse üksikasjalikku teavet harta kohaldamise kohta kõigis ELi institutsioonides ja liikmesriikides ning kirjeldatakse üksikisikute ees seisvaid konkreetseid probleeme. Eraldi lisas (II) esitatakse naiste ja meeste võrdõiguslikkuse strateegia (2010-2015) rakendamisel tehtud edusammud.

2. HARTA TÕHUSA RAKENDAMISE EDENDAMINE

2010. aasta aruande tulemustele toetudes on komisjon harta tõhusa rakendamise edendamiseks võtnud mitmeid konkreetseid meetmeid.

2.1. Põhiõiguste järgimise toetamine ELis

Harta strateegia ja 2010. aasta aruande tulemusena toimus kõigis ELi institutsioonides arutelu selle üle, kuidas hartat inimeste jaoks tõhusamaks muuta ning kuidas tagada harta järgimine

¹ Euroopa Liidu põhiõiguste harta, ELT C 83, 30.3.2010, lk 389–403.

² Komisjoni teatis „Euroopa Liidu strateegia põhiõiguste harta rakendamiseks”, KOM(2010)573 (lõplik), kättesaadav veebisaidil:

³ http://ec.europa.eu/justice/news/intro/doc/com_2010_573_en.pdf

Flash Eurobarometer 340: „Euroopa Liidu põhiõiguste harta”.

kogu õigusloome protsessi vältel. Kõnealune komisjoni käima lükatud tegevus on andnud juba ka esimesi konkreetseid tulemusi.

Komisjon on õigusaktide ettepanekute ettevalmistamisel tõhustanud põhiõiguste mõjuhinnangute koostamist. Enne uute õigusaktide ettepanekute vastuvõtmist koostab komisjon mõjuhinnangu. Uutes *põhiõiguste mõjuhinnangut käsitlevates suunistes*⁴ selgitatakse konkreetsete näidete abil, kuidas komisjoni talitused peaksid põhiõiguste aspekte arvesse võtma. Komisjon asutas harta rakendamise tegeleva talitustevahelise töörühma, mille ülesandeks on jagada osakondade vahel teadmisi ja kogemusi.

Komisjoni poolt ELi lennuväljadel reisijate poolt kaasavõetavate ohtlike esemete tuvastamisel *turvaskannerite*⁵ kasutamist käsitleva õigusakti koostamisel kasutatud lähenemisviis on konkreetne näide kõnealuse poliitika positiivsest mõjust. Kõnealuse õigusakti vastuvõtmisele eelnenud ettevalmistusetapil võeti arvesse erinevate poliitikameetmete mõju põhiõigustele, et tagada kõnealuse õigusakti kokkusobivus hartaga. Turvaskannereid kasutada soovivad liikmesriigid ja lennuväljad peavad täitma ELi põhiõiguste kaitset käsitlevate uute eeskirjade miinimumtingimusi. Kõige olulisem on see, et reisijatel on võimalik turvaskanneri kasutamisest keelduda ning sellisel juhul tuleb neid kontrollida alternatiivsete läbivaatusmeetodite abil. Reisijaid tuleb teavitada võimalusest turvaskanneriga läbivaatusest keelduda, kasutatavast skanneritehnoloogiast ning selle kasutamisega seotud tingimustest. Lisaks sellele kehtestatakse üksikasjalikud tingimused, millega tagatakse isikuandmete ja eraelu kaitse õiguse täitmine, näiteks kohustus, et turvaskannerid ei säilita, kopeeri, prindi ega taasta kujutisi. Terviseiga seotud kaalutlustel on inimeste skaneerimiseks lubatud kasutada ainult ioniseerivat kiirgust mittekasutavaid skannereid.

Komisjoni hindamisaruanne⁶ *andmete säilitamist käsitlevate ELi eeskirjade*⁷ kohta on järjekordne näide põhiõiguste mõju tõhustatud hindamisest. Komisjon rõhutas kõnealuste eeskirjade mõju ettevõtjatele ja tarbijatele ning samuti nende mõju põhiõiguste ja -vabaduste kaitsele, eriti isikuandmete kaitsele. Aruandes jõuti järeldusele, et ühelt poolt on andmete säilitamine kasulik vahend õiguskaitse tagamiseks Teiselt poolt tuvastati aruandes valdkondi, kus tuleks tegevust tõhustada, sest andmete säilitamise direktiiv on liikmesriikides ebaühtlaselt üle võetud. Komisjon peaks tagama ühtlustamise eelkõige järgmistes konkreetsetes valdkondades: meetmed, millega tagatakse põhiõiguste ja -vabaduste järgimine, sealhulgas andmete säilitamise aeg, ning samuti säilitatud andmetele juurdepääsu ja isikuandmete kaitset hõlmavad kaitsemeetmed.

⁴ Tegevusjuhised põhiõiguste arvessevõtmiseks komisjoni mõjuhinnangute koostamisel, SEK(2011) 567 (lõplik), 6.5.2011, kättesaadav veebisaidil:

http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/operational-guidance_en.pdf

⁵ Komisjoni määrus nr 1141/2011, millega täiendatakse tsiviillennundusjulgestuse ühiseid põhistandardeid seoses turvaskannerite kasutamisega ELi lennuväljadel, ELT L 293, 11.11.2011, lk 22–23. Komisjoni rakendusmäärus nr 1147/2011, millega nähakse ette üksikasjalikud meetmed lennundusjulgestuse ühiste põhistandardite rakendamiseks seoses turvaskannerite kasutamisega ELi lennuväljadel, ELT L 294, 12.11.2011, lk 7–11.

⁶ Komisjoni aruanne „Andmete säilitamise direktiivi (direktiiv 2006/24/EÜ) käsitlev hindamisaruanne”, KOM(2011) 225 lõplik, kättesaadav veebisaidil:

http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/malmstrom/archive/20110418_data_retention_evaluation_en.pdf

⁷ Andmete säilitamise direktiivi (2006/24/EÜ) kohaselt peavad liikmesriigid kohustama üldkasutatavate elektrooniliste sideteenuste või üldkasutatavate sidevõrkude pakkujaid säilitama andmeliiklus- ja asukohaandmeid kuus kuud kuni kaks aastat, et need oleksid kättesaadavad raskete kuritegude uurimiseks, avastamiseks ja kohtus menetlemiseks.

Vastavalt harta strateegias selgitatule ei taga komisjon mitte ainult seda, et tema ettepanekud on hartaga kooskõlas, vaid ka seda, et liikmesriigid järgivad hartat ELi õiguse rakendamisel. Harta artikli 51 kohaselt kohaldatakse harta sätteid liikmesriikide suhtes ainult ELi õiguse rakendamisel. Harta sätteid kohaldatakse ainult ELi õigusega seotud küsimustes.

Pärast seda, kui komisjon sekkus Ungari meediaseadusega seonduvasse, kasutades *acquis'* jõustamiseks täies ulatuses oma seaduslikke õigusi, nõustus Ungari valitsus muutma oma meediaseadust selliselt, et see oleks kooskõlas ELi materiaaõigusega. Korduvalt on väljendatud muret meediaseaduse muude sätete suhtes, mis jäävad ELi õigusaktide reguleerimisalast väljapoole. Sellistes olukordades on põhiõigused siseriiklikul tasandil tagatud siseriiklike põhiseaduslike süsteemidega. Sellega seoses tuleks märkida, et Ungari Konstitutsioonikohtu 19. detsembri otsusega deklareeriti, et Ungari meediaseaduse teatavad sätted piiravad põhiseadusevastaselt kirjutava ajakirjanduse vabadust⁸.

Komisjon pööras 2011. aastal erilist tähelepanu ka *Ungari uue põhiseaduse ja selle rakendamisega* seotud muutustele, kuivõrd need on seotud ELi õigust hõlmavate küsimustega. Euroopa Parlamendi juunikuusel täiskogu istungil rõhutas komisjon, et iga liikmesriigi põhiseadus peaks peegeldama selliseid Euroopa väärtusi nagu vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik, inimväärikus ja inimõiguste, sealhulgas vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste ilma diskrimineerimiseta austamine vastavalt aluslepingu artiklile 2, ning nendega kooskõlas olema. Detsembris väljendas komisjon muret seoses ELi õiguse võimalike rikkumistega õigusakti eelnõu teatavates sätetes⁹. Ungari ametiasutused võtsid kõnealuse õigusakti vastu, arvestamata komisjoni tõstatatud õiguslikke küsimusi. Sellest tulenevalt otsustas komisjon aluslepingute täitmise järelevalve eest vastutajana võtta meetmeid Ungari õigusakti mitme uue sätte suhtes. Kõnealused sätted käsitlesid andmekaitseasutuse sõltumatust ning kohtunike, prokuröride ja notarite kohustusliku pensioniea diskrimineerivat mõju. Komisjon saatis ka ametliku kirja, milles nõudis täiendavat teavet uute õigusaktide teatavate aspektide kohta, mis võivad mõjutada kohtusüsteemi sõltumatust¹⁰.

Euroopa Parlament täitis hartas sätestatud õiguste ja vabaduste edendamisel olulist rolli. Euroopa Parlament pööras erilist tähelepanu olukorrale Ungaris seoses meediavabaduse ja pluralismiga¹¹ ning samuti seoses Ungari uue põhiseaduse ja selle rakendamisega¹². Euroopa Parlament võttis 16. veebruaril 2012 vastu resolutsiooni,¹³ milles kutsus Ungari valitsust üles

⁸ Asepresident Kroes on väljendanud oma muret nii kirjades Ungari ametiasutustele kui ka kahepoolsetel kohtumistel justiitsministeeriumi esindajatega. Ungari Konstitutsioonikohtu otsus, 19. detsember 2011, 1746/B/2010, kättesaadav veebisaidil: www.mkab.hu/admin/data/file/1146_1746_10.pdf

⁹ Asepresident Reding saatis 12. detsembril kirja Ungari justiitsministrile. Asepresident Kroes ja asepresident Rehn saatsid samuti kirjad, mis käsitlesid vastavalt meediakanalite paljusust ja Ungari keskpanga sõltumatust.

¹⁰ Pressiteade, 17. jaanuar 2012 (IP 12/24), kättesaadav veebisaidil: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/12/24&format=HTML&aged=0&language=ET&guiLanguage=fr>

¹¹ Euroopa Parlamendi 10. märtsi 2011. aasta resolutsioon Ungari meediaseaduse kohta, kättesaadav veebisaidil: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0094+0+DOC+XML+V0//EN>

¹² Ungari läbivaadatud põhiseadust käsitlev 5. juuli 2011. aasta resolutsioon, kättesaadav veebisaidil: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0315+0+DOC+XML+V0//EN>

¹³ 16. veebruari 2012. aasta resolutsioon hiljutise poliitilise arengu kohta Ungaris, kättesaadav veebisaidil:

täitma Euroopa Komisjoni, Euroopa Nõukogu ja Veneetsia komisjoni soovitusi, märkusi ja nõudmisi. Resolutsiooniga kutsuti Euroopa Komisjoni kui aluslepingute täitmise järelevalvajat üles tähelepanelikult jälgima kõnealuste seaduste võimalikku muutmist ja rakendamist ning nende vormi ja sisu kokkusobivust ELi aluslepingutega.

Tegutsedes kaasseadusandjana, rõhutas Euroopa Parlament ELi uute õigusaktide ettepanekute põhiõiguste mõõdet. Näiteks kiitis Euroopa Parlament heaks komisjoni ettepaneku muuta *kvalifikatsioonidirektiivi*, millega tõhustatakse pagulastele ja ELis täiendava kaitse saajatele antud õigusi (harta artiklid 18 ja 19), ning tagas hiljuti vastu võetud ühtse loa direktiivi¹⁴ raames sotsiaalõiguste kehtivuse laienemise võõrtöötajatele.

Nõukogu tegi harta strateegia järelmeetmete võtmiseks märkimisväärsed jõupingutusi eelkõige oma kaasseadusandja rolliga seoses. Nõukogu tunnistas, et tal on harta tõhusa rakendamise tagamisel täita oluline roll ning kohustus tagama, et komisjoni seadusandlikesse algatustesse muudatusettepanekuid tegevad või enda seadusandlikke algatusi esitavad liikmesriigid hindavad nende mõju põhiõigustele¹⁵. Nõukogu taaskinnitas, et iga institutsioon peab oma ettepanekute ja muudatuste mõju ise hindama. Sellega seoses kohustus nõukogu kooskõlas paremat õigusloomet käsitleva institutsioonidevahelise kokkuleppega¹⁶ hindama oma muudatuste mõju põhiõigustele. Kõnealune kohustus on julgustav muutus nõukogu tegevusjuhistes, milles siiani ei nähtud harta tingimuste täitmise tagamiseks ette erilisi menetlusi. Selleks koostas nõukogu komisjoni eeskujul *suunised*,¹⁷ mille abil tuvastada põhiõigusi käsitlevad probleemid, mis tekivad nõukogu ettevalmistavates organites toimuvate arutelude käigus, ning leida neile lahendus. Nõukogu esitas ka kokkuvõtte harta kohaldamist käsitlevate meetmete kohta¹⁸.

Juba on märgata harta mõju nii liikmesriikide kui ka ELi tasandi kohtusüsteemile. **Euroopa Liidu Kohus** on oma otsustes hakanud üha enam hartale osutama: kohtuotsuste arv, mille põhjendustes tsiteeriti hartat, suurenes 2010. aastaga võrreldes 50 %, 27-lt 42-le. Ka liikmesriikide kohtud on Euroopa Kohtule küsimuste esitamisel (eelotsuste ajal) hakanud üha enam hartale osutama: 2011. aastal suurenes selliste juhtude arv 2010. aastaga võrreldes 50 %, 18-lt 27-le. Liikmesriikide kohtud on Euroopa Kohtule edastanud huvitavaid küsimusi, mis käsitlevad näiteks seda, millist mõju avaldab õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele ELi kodanike vastu suunatud väljasaatmismenetlustes, mis toetuvad tundlikule julgeolekuteabele, mida ametiasutused ei soovi avalikul arutelul

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0053+0+DOC+XML+V0//ET>

¹⁴ Direktiiv 2011/98/EL kolmandate riikide kodanikele liikmesriigis elamist ja töötamist võimaldava ühtse loa taotlemise ühtse menetluse ning liikmesriigis seaduslikult elavate kolmandatest riikidest pärit töötajate ühiste õiguste kohta, ELT L 343, 23.12.2011, lk 1–9.

¹⁵ Nõukogu järeldused Euroopa Liidu Nõukogu rolli kohta Euroopa Liidu põhiõiguste harta tõhusa rakendamise tagamisel, 25.2.2011, kättesaadav veebisaidil: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/119464.pdf

¹⁶ Institutsioonidevaheline kokkulepe parema õigusloome kohta, ELT C 31.12.2003, lk 1–5.

¹⁷ Suunised nõukogu ettevalmistavates organites põhiõigustele vastavuse kontrollimiseks võetavate metodoloogiliste etappide kohta, 19.5.2001, kättesaadav veebisaidil: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/11/st10/st10140.en11.pdf>

¹⁸ Nõukogu järeldused nõukogu meetmete ja algatuste kohta Euroopa Liidu põhiõiguste harta rakendamiseks, 23.5.2011, kättesaadav veebisaidil: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/122181.pdf

paljastada¹⁹. Teine küsimus on seotud sellise olulise teemaga nagu liikmesriikide põhiõiguste ja ELi põhiõiguste vaheline seos Euroopa vahistamismääruse kohaldamise kontekstis²⁰.

Euroopa Kohus on teinud mitu pöördelise tähtsusega otsust, mis sisaldavad viidet hartale. Näiteks kohtuasjas *Test-Achats* tunnistas kohus kehtetuks ELi soolise võrdõiguslikkuse alastes õigusaktides sätestatud erandi, mis võimaldas kindlustusandjatel kindlustusmaksete ja hüvitiste arvutamisel meestel ja naistel vahet teha²¹. Nimetatud erandi puhul leiti, et see ei ole kooskõlas kõnealuses õigusaktis sätestatud meeste ja naiste ühtsel kohtlemisel põhineva hinnakujundusega ning on seega vastuolus ka hartaga. Kohtuotsuse järel koostas komisjon suunised, mis käsitlesid soolist võrdõiguslikkust käsitlevate ELi õigusaktide kohaldamist kindlustuse suhtes²².

Kohus tegi 2011. aasta lõpus pöördelise tähtsusega otsuse, mis käsitles *Dublini määruse* rakendamist. Kõnealuse määrusega määratakse kindlaks liikmesriik, kes vastutab varjupaigataotluse hindamise eest ELis²³. Kohus rõhutas, et liikmesriigid on varjupaigataotluse läbivaataja kindlaksmääramisel kohustatud järgima harta sätteid. Liikmesriigid ei tohi saata varjupaigataotlejat teise liikmesriiki, mille kohta neile ei saa olla teadmata, et varjupaigamenetluses ja varjupaigataotlejate vastuvõtutingimustes esinevad süsteemsed puudused annavad tõsist alust arvata, et varjupaigataotlejal tekib reaalne oht saada koheldud ebainimlikult või alandavalt. Käesoleva aruande I lisas esitatakse mitu olulist kohtuotsust, milles on näiteks selgitatud internetikeskkonnas intellektuaalomandiõiguste ja muude põhiõiguste (näiteks ettevõtlusvabadus ja isikuandmete kaitse) kaitse vahelisi seoseid,²⁴ osutatud inimväärkusele seoses terapeutilise kloonimise käigus loodud inimembrüote patenteeritavusega²⁵ või analüüsitud vanuse alusel võrdse kohtlemise põhimõtet läbirääkimiste pidamise ja kollektiivlepingute sõlmimise õiguse valguses²⁶.

2.2. ELis naiste ja meeste vahelise võrdõiguslikkuse edendamine

Lisaks komisjoni naiste ja meeste võrdõiguslikkuse strateegiale (2010–2015)²⁷ võttis **nõukogu** vastu *Euroopa soolise võrdõiguslikkuse pakti*²⁸. Strateegiaga „Euroopa 2020” kindlas seose olles taaskinnitatakse paktis ELi kohustust kaotada naiste ja meeste erinev kohtlemine tööturul, hariduses ja sotsiaalkaitstes, edendada naiste ja meeste töö- ja pereelu paremat tasakaalu ning võidelda naistevastase vägivalla kõikide vormide vastu. Paktis korraldatakse samuti, kui tähtis on soolise võrdõiguslikkuse mõõtme lisamine kõikidesse poliitikavaldkondadesse, sealhulgas ELi välistegevusse. Paktis tõstetakse ka esile *töö- ja pereelu ühitamist* kui eeltingimust võrdsuseks seoses tööturul osalemisega: lastehoiuteenuste

¹⁹ Euroopa Kohus, kohtuasi C-300/11, *ZZ vs. Secretary of State for the Home Department*, 17.6.2011.

²⁰ Euroopa Kohus, kohtuasi C-399/11, *Stefano Melloni*, 1.10.2011.

²¹ Euroopa Kohus, kohtuasi C-236/09, *Test-Achats*, 30.4.2011.

²² Suunised nõukogu direktiivi 2004/113/EÜ kohaldamise kohta kindlustuse valdkonnas Euroopa Liidu Kohtu otsuse põhjal kohtuasjas C-236/09 (*Test-Achats*), ELT C 11, 13.1.2012, lk 1–11.

²³ Euroopa Kohus, liidetud kohtuasjad C-411/10 ja C-493/10, *N.S. vs. Secretary of State for the Home Department ja M.E. e.a. v Refugee Applications Commissioner*, 21.12.2011.

²⁴ Euroopa Kohus, kohtuasi C-70/10, *Scarlet vs. SABAM*, 24.11.2011.

²⁵ Euroopa Kohus, C-34/10, *Brüstle vs. Greenpeace*, 18.10.2011.

²⁶ Liidetud kohtuasjad C-297/10 ja C-298/10, *Hennings ja Land Berlin*.

²⁷ Komisjoni teatis „Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse strateegia 2010–2015”, KOM(2010) 491 (lõplik), kättesaadav veebisaidil:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0491:FIN:ET:PDF>

²⁸ Nõukogu järeldused Euroopa soolise võrdõiguslikkuse pakti kohta ajavahemikuks 2011–2020, 7.3.2011, kättesaadav veebisaidil:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/119628.pdf

arendamisel ja isade poolt vanemapuhkuse väljavõtmisel on positiivne mõju põhiliste lapsehooldajate (kelleks tavaliselt on naised) tööhõivele²⁹.

Kooskõlas naiste ja meeste võrdõiguslikkuse strateegia raames võetud kohustustega edendada võrdõiguslikkust otsuste tegemisel ning selleks, et parandada soolist tasakaalustatust eraettevõtjate juhtivtöötajate hulgas, kutsus **komisjon** ELi kõiki börsil noteeritud ettevõtjaid üles kirjutama alla *lubadusele suurendada naiste osalust ettevõtete juhatuses* ning kujundama välja vahendid juhtivatel ametikohtadel töötavate naiste arvu suurendamiseks³⁰. Eesmärk on saavutada 2015. aastaks olukord, kus Euroopa suuremate börsil noteeritud ettevõtjate juhatuste liikmetest 30 % on naised ning 2020. aastal oleks naiste osakaal juba 40 %.

Komisjon võttis vastu järgmist *ELi mitmeaastast finantsraamistikku (2014–2020)*³¹ käsitlevad seadusandlikud ettepanekud. Põhiõiguste ja kodakondsuse³² programmiga edendatakse ja kaitstakse inimeste õigusi ja mittediskrimineerimise ning naiste ja meeste võrdõiguslikkuse põhimõtteid. Lisaks sellele keskendub spetsiaalselt soolise võrdõiguslikkuse küsimustele ELis tööhõive ja sotsiaalpoliitika toetamiseks loodud uus Euroopa Liidu sotsiaalsete muutuste ja innovatsiooni programm³³.

Strateegia „Euroopa 2020” raames on komisjon esitanud liikmesriikidele soovitusi, mis käsitlevad soolist palgalõhet, lapsehoitu ja leibkonna teises palgasaajas töötamise vastu huvi tundmise suurendamist, et tugevdada naiste olukorda tööturul ning tõsta 2020. aastaks 20–64 aastaste naiste ja meeste tööhõivemäär 75 %-le. Liikmesriigid, kus väga erineva suurusega sissetulekutega perede või üheainsa tuluallikaga perede maksustamine on soodsam, ei ole majanduslikus mõttes tõhusad. Nii kinnistatakse majapidamismudelit, kus üks liige töötab täisajaga (traditsiooniliselt mees) ja teine osalise tööajaga (traditsiooniliselt naine), mille tulemuseks on inimestesse ja eelkõige naistesse tehtud kapitaliinvesteeringute alakasutamine. Maksu- ja sotsiaalabisüsteemides töötamise stiimuleid vähendavate toetuste kaotamine ning lastehoiu- ja eakate hooldeteenuste väljatöötamine suurendaks naiste osalemist tööhõives kogu nende elutsükli vältel ning tagaks nende majandusliku sõltumatuse.

2.3. Kodanike toetamine nende õiguste kasutamisel

Komisjon on veendunud, et kodanike teavitamine harta kohaldamisest ning sellest, kelle poole pöörduda, kui nende õigusi rikutakse, nõuab täiendavaid jõupingutusi. Eurobaromeetri hiljutine küsitlus³⁴ paljastas, et kuigi harta alane üldine teadlikkus on tõusuteel (64 % 2012. aastal võrreldes 48 % 2007. aastal), teadis väga vähe vastanuid, mis harta tegelikult on (11 %) ja millal seda kohaldatakse (14 %). **Suurim segadus on seotud küsimusega, kas hartat**

²⁹ Nõukogu järeldused, mis käsitlevad töö- ja pereelu ühitamist demograafiliste muutuste kontekstis, 17.6.2011, kättesaadav veebisaidil:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/122875.pdf

³⁰ Lubadus suurendada naiste osalust ettevõtete juhatuses, kättesaadav veebisaidil:

http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/reding/pdf/p_et.pdf

³¹ Teave ELi finantsraamistiku (2014–2020) kohta on kättesaadav veebisaidil:

http://ec.europa.eu/budget/biblio/documents/fin_fw1420/fin_fw1420_en.cfm

³² Ettepanek: määrus, millega kehtestatakse ajavahemikuks 2014–2020 õiguste ja kodakondsuse programm, KOM (2011) 758 (lõplik), kättesaadav veebisaidil:

http://ec.europa.eu/justice/newsroom/files/1_en_act_part1_v5_frc_en.pdf

³³ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus Euroopa Liidu sotsiaalsete muutuste ja innovatsiooni programmi kehtestamise kohta, KOM(2011) 609 (lõplik), kättesaadav veebisaidil:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011PC0609:ET:NOT>

³⁴ Flash Eurobarometer nr 340; „Euroopa Liidu põhiõiguste harta”.

kohaldatakse liikmesriikide kõigi meetmete suhtes, sealhulgas riigi pädevusse kuuluvate küsimuste suhtes. Hartat kõigi küsimuste suhtes ei kohaldata, kuid enam kui pooled vastanutest (55 %) olid arvamisel, et seda tehakse. Lisaks sellele oli peaaegu veerand vastanutest (24 %) arvamisel, et on vale, et hartat kohaldatakse liikmesriikide suhtes ainult siis, kui need rakendavad ELi õigusakte, mis illustreerib ilmekalt inimeste segadust.

Küsitlusest selgus ka, et esimene koht, kuhu vastanud oma õiguste rikkumisel pöördusid, on siseriiklikud kohtud (21 %), millele järgnesid ombudsman / sõltumatud asutused (20 %), ELi institutsioonid (19 %) ja kohalik politsei (19 %). See näitab, et paljude inimeste arvates on ELi institutsioonidel **samasugused kahju hüvitamise funktsioonid kui siseriiklikel kohtutel või siseriiklikel inimõigustega tegelevatel asutustel.**

Komisjoni kogutud andmed heidavad täiendavat valgust inimeste seas sageli levinud väärarusaamale ELi institutsioonide rollist põhiõiguste valdkonnas. Kodanike poolt 2011. aastal komisjonile saadetud põhiõigusi käsitletud kirjad hõlmasid 55 % juhtudest küsimusi, mis ei kuulunud ELi pädevusse. Hartaga ei anta ELile üldpädevust sekkuda iga kord, kui siseriiklikud ametiasutused on toime pannud põhiõiguste rikkumisi. Põhiõiguste hartat kohaldatakse liikmesriikide suhtes üksnes ELi õiguse rakendamisel. Liikmesriikidel on ulatuslikud põhiõiguste alased riiklikud eeskirjad, mille täitmise tagavad riiklikud kohtud³⁵.

Komisjon tuletab meelde, et ELi institutsioonid ja asutused (eelkõige Euroopa Ombudsman) ja liikmesriikide riiklikud, piirkondlikud ja kohalikud ametiasutused vastutavad ühiselt kodanike teavitamise eest küsimustes, mis käsitlevad hartat ja seda, kelle poole õiguste rikkumisel hüvitise saamiseks pöörduda. Komisjon avas **Euroopa e-õiguskeskkonna portaalis**³⁶ koostöös liikmesriikidega uued põhiõigustele pühendatud leheküljed. Kõnealuses portaalis antakse teavet selle kohta, kelle poole kaebusega pöörduda, kui kodanik tunneb, et tema põhiõigusi on rikutud. Portaalis antakse teavet siseriiklike kohtute ja põhiõigustega seotud kaebustega tegelevate ametiasutuste kohta, nagu riiklikud ombudsmanid, riiklikud inimõiguste ja võrdõiguslikkusega tegelevad institutsioonid jne.

Komisjon on otsustanud aidata kodanikel kasutada oma õigusi **mitmetasandilise koostöö kaudu, kus osalevad kõik ELi ja liikmesriikide tasandi osalejad.** Liikmesriikide erinevate institutsioonide vahel on vaja tihedamat koostööd, mis lisaks kohtusüsteemi põhiülesandele põhiõiguste kaitsel tegeleks ka põhiõiguste rikkumise üle kaebavate kodanike kaebuste läbivaatamisega. Komisjon kutsus 6. oktoobril 2011. aastal esmakordselt Euroopa Parlamendi petitsioonikomisjoniga ühiselt korraldatud seminariks kokku võrdõiguslikkusega tegelevad asutused, ombudsmanid, lasteombudsmanid, Euroopa Liidu ja riiklikud inimõigustega tegelevad asutused. Seminar keskendus sellele, kuidas kõnealused asutused peaksid põhiõiguste rikkumisi käsitlevaid kaebusi praktikas läbi vaatama. Mitmetasandiline dialoog jätkub eesmärgiga jagada kogemusi, mis on seotud harta rakendamisega ning samuti ühiste probleemidega, mis seisavad kõnealuste ametiasutuste ees seoses nende pädevuse, sõltumatuse ja tõhususega. Dialoogi raames uuritakse eelkõige võimalusi, kuidas julgustada iga asutust kehtestama **kasutajasõbralikud kaebuste vastuvõetavuse kriteeriumid**, mis võimaldaksid kaebuse esitajal hinnata, kas on tõenäoline, et asjaomane asutus hakkab tema kaebust arutama. Sarnased süsteemid on juba väga kasulikuks osutunud **Euroopa Ombudsmani** puhul, kes on koostanud oma veebisaidil kõigis 23 ELi ametlikus keeles

³⁵ Isegi Ameerika Ühendriikide õiguste deklaratsiooni kohaldatai esialgu vaid föderaalsetel tasandil.

³⁶ Euroopa e-õiguskeskkonna portaali kättesaadav aadressil: <https://e-justice.europa.eu/home.do?action=home>

interaktiivsed suunised, mis aitavad kodanikel kiiresti tuvastada kõige asjakohasema ametiasutuse, kelle poole halduslikku omavoli käsitleva kaebusega pöörduda. 2011. aastal oli kõnealuste interaktiivsete suuniste abil võimalik vastata 80 % tehtud päringutest (22 000). Kaebuste tarbeks kasutajasõbralike vastuvõetavuse kriteeriumide kehtestamisel ELi põhiõiguste ametiga tehtav koostöö on väga oluline, kuna põhiõiguste amet kavatses luua kasutajasõbralikud vahendid, mis annavad kodanikele suuniseid, kui nad soovivad esitada nende põhiõiguste rikkumisi käsitlevaid kaebusi.

3. 2011. AASTA KÕIGE OLULISEMAD ARENGUD

Komisjon on järginud harta ELi õiguse erinevates valdkondades tõhusa rakendamise tagamisel ranget joont. Käesoleva aruande lisas esitatakse harta kohaldamise kohta näiteid, mis hõlmavad harta kuues jaotises (väärikus, vabadused, võrdsus, solidaarsus, kodanike õigused ja õigusemõistmine) käsitletud õigusi, sealhulgas olulisi meetmeid 2012. aastal esitatavate, andmekaitset käsitlevate uute ELi eeskirjade koostamise kohta.

Väljaspool käesoleva aruande teemavaldkonda kuulub ELi prioriteetide hulka ka inimõiguste edendamine kolmandates riikides. Komisjon ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja taaskinnitasid kõnealust tõsiasja 12. detsembril 2011 vastu võetud ühisteatises „Inimõiguste ja demokraatia tulemuslikum edendamine välistegevuse raames”³⁷ ning samuti kahes ELi arengupoliitikat käsitletud teatises³⁸. Inimõiguste kaitsmine on ka üks ELi laienemisprotsessi peamisi prioriteete, mille järgimist tõhustatakse ühinemisläbirääkimiste vältel.

Liikmesriigid peavad ELi õigusaktide rakendamisel lähtuma hartast. Siiski ei ole harta rakendamise tõhususe tagamiseks tehtud jõupingutuste kohta veel piisavalt teavet. Komisjon kavatses oma tulevastes aastaaruannetes harta kohaldamisel tehtud edusamme paremini dokumenteerida.

3.1. Kodanike vaba liikumise õiguse jõustamise taashoogustamine

ELi sees toimuv isikute liikumine on väheneva elanikkonna ja oluliselt tasakaalust väljas pakkumise ja nõudlusega tööturuga Euroopas peamiseks majanduskasvu elavdajaks. Samal ajal on tudengite, turistide, töötajate ja nende perekonnaliikmete liikmesriikide vahel vaba liikumine üks peamisi Euroopa saavutusi ning vastastikune austus, avatus ja sallivus on üks Euroopa Liidu väärtuste praktilisi väljendusi. Seetõttu on komisjon **järginud ranget jõustamispoliitikat**, et saavutada vaba liikumist käsitlevate ELi eeskirjade³⁹ täielik ja korrektne ülevõtmine ning kohaldamine kogu Euroopa Liidus. Kõnealuse poliitika

³⁷ Euroopa Komisjoni ja liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ühisteatis „Inimõiguste ja demokraatia tulemuslikum edendamine välistegevuse raames”, 12.12.2011, KOM(2011) 886 (lõplik), kättesaadav veebisaidil:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0886:FIN:ET:PDF>.

³⁸ Komisjoni teatis „Muutuste kava ELi arengupoliitika mõju suurendamiseks”, KOM(2011)637 (lõplik); Komisjoni teatis „Tulevane lähenemisviis kolmandatele riikidele antavale ELi eelarvetoetusele”, KOM(2011) 638(lõplik), kättesaadav veebisaidil:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0637:FIN:ET:PDF>.

http://ec.europa.eu/europeaid/how/delivering-aid/budget-support/documents/future_eu_budget_support_en.pdf

³⁹ Direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil, ELT L 158, 30.4.2004, lk 77–123.

tulemusena muutis enamik liikmesriike oma õigusakte või teatasid nad kavatsusest seda teha. Komisjon jätkas tööd ülejäänud riikidega, et leida lahendus veel lahendamata küsimustele, vajaduse korral näiteks rikkumismenetluste algatamise abil.

Samal ajal jälgis komisjon rangelt, et oleks tagatud **mittediskrimineerimise** põhimõtte ning muude vaba liikumist käsitlevates ELi eeskirjades sätestatud meetmete ELi kodanike huvides järgimine liikmesriikide poolt. Sellega seoses väljendas komisjon muret Madalmaade valitsuse tööjõu rände kohta teatatud plaanide üle ning komisjon jätkab dialoogi liikmesriigi asjaomaste ametiasutustega, et tagada kõigi võimalike võetavate meetmete kokkusobivus ELi õigusega.

Prantsusmaa konstitutsioonikohus võttis 2011. aasta märtsis vastu otsuse, mis käsitles ebaseaduslike kogukondade väljasaatmist⁴⁰. Kõnealust probleemi ei lahendatud komisjoni 2010. aasta sekkumisega⁴¹, kuna sellised väljasaatmised ei hõlma ELi kodanike teatavast liikmesriigist väljasaatmist ning seetõttu ei käsitle õigust vabale liikumisele. Kohus kuulutas põhiseadusevastaseks teatavad õiguslikud sätted, mis võimaldavad ametiasutustel teostada kiireloomulisi väljasaatmisi mis tahes ajahetkel aastas, ilma üksikisikute isiklikke või perekondlikke asjaolusid arvestamata. Kõnealune otsus kinnitab, et juhul, kui ELi õigust ei kohaldata, jõustatakse põhiõigusi siseriiklikul tasandil eelkõige kohtute kaudu.

2011. aasta mais pidas komisjon intensiivset dialoogi Taani valitsusega, kes kavatses kehtestada tõhustatud **ELi-sisesed piirikontrolli meetmed**. 2011. aasta oktoobris teatas Taani valitsus, et ei viia oma plaane ellu ning tollikontrolli rakendatakse kooskõlas vaba liikumist käsitlevate ELi eeskirjade ja Schengeni *acquis* ga.

Komisjon võttis Taani ametiasutustega ühendust ka seoses muudatustega Taani välismaalaste seaduses, mis jõustusid 2011. aasta juulis. Muudatuste eesmärk oli kehtestada **välismaalaste**, sealhulgas ELi kodanike **väljasaatmisele** rangemad eeskirjad. Kõnealused muudatused tekitavad tõsist muret seoses nende kokkusobivusega vaba liikumise direktiiviga. Komisjon ei kohku tagasi talle aluslepinguga antud volituste kasutamise eest, kui Taani vastus osutub ebapiisavaks.

3.2. Laste õiguste edendamine

Komisjon võttis 2011. aasta veebruaris vastu **lapse õigusi käsitleva ELi tegevuskava**⁴². ELi tegevuskava eesmärk on luua olukord, kus ajavahemikku 2011–2014 hõlmava tervikliku meetmekava kaudu järgitakse praktikas hartas ja ÜRO lapse õiguste konventsioonis sätestatud lapse õigusi. ELi tegevuskavas määrati kindlaks 11 konkreetset meetet, mis aitavad kaasa lapse õiguste tõhusale rakendamisele ja kaitsesele. Kõnealuse tervikliku lapse õiguste käsitusviisi raames peab komisjon esmatähtsaks jõupingutusi, millega tagatakse kohtusüsteemi kohandamine lastele sobilikuks ja lapsesõbralikumaks. Komisjon määras kindlaks ka haavatavas olukorras olevate laste kaitsega seotud prioriteedid ning prioriteedid, millega tagatakse lapse õigused ELi välismeeetmete raames. Lisaks sellele lõi komisjon laste

⁴⁰ Prantsusmaa konstitutsioonikohtu 10. märtsi 2011. aasta otsus nr 2011-625 DC, kättesaadav veebisaidil: <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/root/bank/download/2011625DCen2010625dc.pdf>

⁴¹ Vt komisjoni 2010. aasta aruanne harta kohaldamise kohta, lk 10, kättesaadav veebisaidil: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/annual_report_2010_et.pdf

⁴² Komisjoni teatis „Lapse õigusi käsitlev ELi tegevuskava,” KOM(2011) 60 (lõplik), kättesaadav veebisaidil: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0060:et:NOT>

jaoks portaali (Kid's Corner),⁴³ mis sisaldab lapsesõbralikke tekste, mänge ning viktoriine, mis osana käesolevast programmist teavitavad lapsi nende õigustest.

EL võttis vastu **laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust** käsitlevad uued eeskirjad,⁴⁴ et lihtsustada erinevates valdkondades laste vastu suunatud kuritegude vastast võitlust. Uute eeskirjadega kriminaliseeritakse seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise paljud vormid. See hõlmab uusi nähtusi, mille levikule aitab kaasa internet ja mille hulka kuuluvad näiteks lastega seksuaalsuhte eesmärgil kontakti otsimine, laste kuritarvitamist kujutavate materjalide filmimine veebikaameraga ja nende vaatamine veebis.

Komisjon jätkas kadunud või röövitud laste aitamiseks ettenähtud vahendite loomise ja toimumise toetamist. Selleks on eelkõige loodud kadunud laste ja kadunud lastest teavitamise süsteemide jaoks mõeldud **teabeliin 116 000**. Kõnealuse teabeliini toimumiseks ja ELis laiemal tuntuse saavutamiseks peavad teatavad liikmesriigid⁴⁵ tegema kooskõlastatud jõupingutusi. Komisjon jätkab tööd kõnealuse eesmärgi saavutamise nimel.

Rahvusvahelise lapseröövi tsiviilõiguslikke küsimusi käsitleva Haagi konventsiooni⁴⁶ jõustumine Venemaal ning Jaapani konventsiooniga ühinemiseks võetud sammud on olulised arengud, mis aitavad röövi korral kaasa laste kaitsele ELis. Komisjon esitas ettepanekud, millega tagada, et EL ja viimastel aastatel konventsiooniga ühinenud kolmandad riigid⁴⁷ kohaldavad konventsiooni ühetaoliselt.

3.3. Ohvrite õiguste ja menetlusõiguste tõhustamine

Komisjon esitas uute õigusaktide ettepanekud, mille eesmärk on tagada **ohvrile, et temasse suhtutakse lugupidavalt ja et austatakse tema inimväärikust** ning et ta saab kaitset ja tuge oma füüsilise puutumatuse ja vara säilitamiseks ning talle tagatakse õiguskaitse ja hüvitamine. Kavandatud uutes eeskirjades⁴⁸ pööratakse asjakohast tähelepanu sellistele erivajadustega ohvritele nagu lapsed. Lisaks sellele on komisjon käsitlenud vägivalla ohvrite (näiteks koduvägivalla ohvrid) kaitsmist selle eest, et kui nad reisivad ELis, ei saaks kurjategija neile rohkem liiga teha⁴⁹. Uute eeskirjadega tagatakse ka seda, et kaitseõigust ei kahjustata. Inimkaubanduse tõkestamist ja selle vastast võitlust käsitlevas direktiivis sätestatakse ohvrite

⁴³ Kättesaadav veebisaidil: http://europa.eu/kids-corner/index_et.htm

⁴⁴ Direktiiv, mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust ja mis asendab nõukogu raamotsuse 2004/68/JSK, kättesaadav veebisaidil: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/11/pe00/pe00051.en11.pdf>

⁴⁵ Austria, Bulgaaria, Küpros, Tšehhi Vabariik, Soome, Iirimaa, Läti, Leedu, Luksemburg ja Rootsi ei ole kõnealust teabeliini veel avanud.

⁴⁶ Rahvusvahelise lapseröövi tsiviilõiguslikke küsimusi käsitlev 25. oktoobri 1980. aasta Haagi konventsioon, kättesaadav veebisaidil: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=24

⁴⁷ Albaania, Andorra, Armeenia, Gabon, Maroko, Venemaa, Seišellid ja Singapur.

⁴⁸ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded (KOM(2011) 275), kättesaadav veebisaidil: http://ec.europa.eu/justice/policies/criminal/victims/docs/com_2011_275_en.pdf

Komisjoni teatis „Ohvrite õiguste tugevdamine ELis”, KOM(2011) 274 lõplik, kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/justice/policies/criminal/victims/docs/com_2011_274_en.pdf

⁴⁹ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus tsiviilasjades kohaldatavate kaitsemeetmete vastastikuse tunnustamise kohta, KOM(2011) 276, kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/justice/policies/criminal/victims/docs/com_2011_276_en.pdf

mitmesugused õigused kriminaalmenetluse raames, sealhulgas õigused, mis käsitlevad ohvriabi ja toetust inimkaubanduse ohvriks langenud lastele⁵⁰.

Suuri edusamme on tehtud **kahtlusaluste menetlusõiguste tõhustamist** käsitleva komisjoni ettepaneku vastuvõtmise saavutamiseks. Euroopa Parlament ja nõukogu võtsid vastu uued eeskirjad, millega tagatakse, et kriminaalkuriteos kahtlustatavaid isikuid teavitatakse nende õigustest neile arusaadavas keeles. Kõiki kinnipeetuid tuleb teavitada nende õigsustest, esitades neile õiguste deklaratsiooni. Komisjon esitas ka ettepaneku uute eeskirjade kohta, millega kindlustatakse muu hulgas õigus kaitsjale alates politsei ülekuulamise esimesest etapist ning kogu kriminaalmenetluse käigus⁵¹. Komisjon algatas ELis kinnipidamisega seotud küsimusi käsitleva avaliku arutelu, et uurida võimalusi kehtestada kogu ELis samasugused kaitsenõuded⁵².

3.4. Ksenofoobia ja rassistliku vaenu õhutamise vastane võitlus

Euroopa Parlament väljendas muret ksenofoobia ja rassistliku vaenu õhutamise ja sellega seotud kuritegevuse korduva esilekerkimise pärast ELi liikmesriikides. ELi Põhiõiguste Ameti 2011. aasta aruande kohaselt „12 liikmesriigist, kes avaldavad rassistlike kuritegude kohta uute suundumuste analüüsimiseks piisavalt kriminaalõigusealaseid andmeid, 10 liikmesriigis täheldati ajavahemikus 2000–2009 **rassistlike kuritegude arvus kasvutendentsi**”⁵³.

Vastusena Euroopa Parlamendis esile tõstetud probleemidele **taaskinnitas komisjon, et on kindalt vastu ksenofoobia ja rassismi mis tahes vormis ilmingutele**. Komisjon tuletas meelde, et ametiasutused peavad sellise käitumise ühehäälselt hukka mõistma ning selle vastu võitlema. Igasugune väide, mille käigus seostatakse teatav rahvus kuritegevusega, häbimärgistab kõnealust rahvust ning kütab üles ksenofoobset käitumist, mis on seetõttu vastuolus ELi aluseks olevate inimväärikuse, võrdsuse ja põhiõiguste põhimõtetega.

Komisjon on otsustanud tagada siseriiklike õigusaktide kokkusobivuse **rassistliku ja ksenofoobia vaenu õhutamist ja sellega seotud kuritegevust keelavate ELi õigusaktidega**⁵⁴. Aasta lõpuks esitasid 22 liikmesriiki komisjonile rassistliku ja ksenofoobia vaenu õhutamise karistamist käsitlevad õigusaktid. Ühtegi märkust oma rakendusmeetmete kohta ei esitanud komisjonile Belgia, Eesti, Kreeka, Hispaania ja Poola. Komisjon esitab kõnealuste märkuste kohta oma hinnangu 2012. aastal, et kontrollida siseriiklike õigusaktide kokkusobivust ELi õigusega. Komisjoni eesmärk on täiendada seda liikmesriikide vahelise korrapärase dialoogiga, mis käsitleb näiteks rassistlike veebisaitide kaudu rassismi ja vaenu

⁵⁰ Direktiiv 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja selle vastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK, ELT L 101, 15.4.2011, lk 1-11.

⁵¹ Ettepanek: direktiiv, mis käsitleb kriminaalmenetluse käigus õigust kaitsjale ja õigust teatada kinnipidamisest, KOM(2011) 326, kättesaadav veebisaidil: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0326:FIN:ET:PDF>.

⁵² Roheline raamat „Vastastikuse usalduse tugevdamine Euroopa õigusruumi vastu – roheline raamat ELi kriminaalõiguse kohaldamisest kinnipidamise valdkonnas”, KOM(2011) 327, kättesaadav veebisaidil: http://ec.europa.eu/justice/policies/criminal/procedural/docs/com_2011_327_en.pdf

⁵³ ELi Põhiõiguste Amet, „Põhiõigused: probleemid ja saavutused 2010. aastal”, juuni 2011, lk 127. Kättesaadav veebisaidil: http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/annual-report-2011_EN.pdf

⁵⁴ Nõukogu raamotsus 2008/913/JSK teatud rassismi ja ksenofoobia vormide ja ilmingute vastu võitlemise kohta kriminaalõiguse vahenditega, ELT L 328, 6.12.2008, lk 55–58.

õhutamise organiseeritud propageerimise järelevalvet, et tõhustada selliste nähtuste ühist analüüsi ja sellest teavitamist, eelkõige juhul, kui neil on piiriülene mõõde.

Rassilise või etnilise päritolu alusel toimuv diskrimineerimine on ELi õiguse kohaselt keelatud ning komisjon on kohustunud tagama, et liikmesriigid järgivad seda põhimõtet. Nelja liikmesriigi suhtes lõpetati õigusnormide mittetäitmist käsitlevad menetlused, kuna nad viisid oma siseriiklikud õigusaktid ELi õigusega vastavusse. Komisjon jätkab jõupingutusi kolme liikmesriigi suhtes, kelle puhul on menetlus veel pooleli⁵⁵.

Komisjon taaskinnitas vajadust suhtuda „Kolmandate riikide kodanike integratsiooni Euroopa töökavas”⁵⁶ mitmekesisusse ja võrdsesse kohtlemisse positiivselt. Tuleks tugevdada jõupingutusi, mille eesmärk on võidelda diskrimineerimisega ning anda rändajatele vahendid tutvumiseks ELi ja selle liikmesriikide põhiväärtustega.

EL tegi komisjoni teatisega „Romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistik aastani 2020”⁵⁷ **romade sotsiaalse ja majandusliku integratsiooni edendamiseks** olulisi edusamme. Kõnealuses ELi raamistikus kutsutakse liikmesriike üles oma siseriiklikke romade integratsiooni käsitlevaid strateegiaid raamistikus kindlaks määratud ELi eesmärkide valguses ette valmistama või läbi vaatama ning esitama need 2011. aasta detsembri lõpuks komisjonile. ELi raamistiku kinnitas ka Euroopa Ülemkogu⁵⁸ ning selle vastuvõtmist toetas Euroopa Parlament.

EL toetas rahaliselt kodanikuühiskonna tegevust ja liikmesriikide meetmeid, mis olid suunatud diskrimineerimise vastasele võitlusele, võrdsuse edendamisele ning hüvitamisvõimaluste parandamisele seoses rassistliku vaenu õhutamise ja sellega seotud kuritegevusega⁵⁹. Komisjon toetab ka ELi **Põhiõiguste Ameti** tööd liikmesriikides põhiõiguste, rassismi ja diskrimineerimise olukorda käsitlevate andmete kogumisel. Amet avaldas mitmeid uurimusi ja käsiraamatuid, mis käsitlesid näiteks holokausti memoriaalide rolli inimõiguste alases hariduses, antisemitismi olukorda ELis, Euroopa diskrimineerimise vastast õigust, mitmekordset diskrimineerimist ja vähemuste kaitset ELis.

3.5. ELi konkurentsivõime suurendamise panustamine

Hartat kasutati kompassina majanduskasvu edendavate ELi algatuste koostamisel. Mitmeid ELi meetmeid hinnati harta artikli 47 valguses, mille kohaselt on kõigil **õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus**. Kõnealune õigus on oluline kõigi kodanike jaoks, kuid samuti on see tähtis ELi majandusõiguse jõustamise puhul, mis aitab kaasa majanduskasvule.

⁵⁵ Nõukogu direktiiv 2000/43/EÜ, 29. juuni 2000, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust, EÜT L 180, 19.7.2000, lk 22–26.

⁵⁶ Komisjoni teatis „Kolmandate riikide kodanike integratsiooni Euroopa töökava”, KOM(2011) 455 (lõplik), kättesaadav veebisaidil:

http://ec.europa.eu/home-affairs/news/intro/docs/110720/1_EN_ACT_part1_v10.pdf

⁵⁷ Komisjoni teatis „Romasid käsitlevate riiklike integratsioonistrateegiate ELi raamistik aastani 2020”, KOM(2011) 173 lõplik, kättesaadav veebisaidil:

http://ec.europa.eu/justice/policies/discrimination/docs/com_2011_173_en.pdf

⁵⁸ Euroopa Ülemkogu järelused, 24. juuni 2011. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/123075.pdf.

⁵⁹ Näiteks 2011. aastal toetati põhiõiguste ja kodakondsuse programmi kaudu rohkem kui 9,5 miljoni euro ulatuses rassismi ja ksenofoobia vastu suunatud või mitmekesisuse ja sallivuse edendamisega seotud programme. Lisateavet kõnealuse programmi kohta saab veebisaidilt:

http://ec.europa.eu/justice/grants/programmes/fundamental-citizenship/index_en.htm

Kõnealuse õigusega tagatakse, et ettevõtjatel on võimalus tõhusalt kasutada ELi õigusaktidega antud õigusi ning sellega tagatakse kaitsemeetmed ebaseadusliku tegevuse ning järelevalvevolitusi omavate ametiasutuste omavoli suhtes. Komisjon hindas kohtus tõhusat õiguskaitsevahendit võimaldava õiguse valguses mitmeid ELi meetmeid. Kõnealused meetmed hõlmasid kavandatavaid õigusakte, mis käsitlesid finantsinstrumentide turge, turu kuritarvitamist, finantsturgude läbipaistvust, kohustuslikke auditeid, kutsekvalifikatsioone ja tarbijate alternatiivseid vaidluste lahendamise mehhanisme.

Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus oli 2011. aastal **kõige enam Euroopa Liidu Kohtu otsustes tsiteeritud õigus**, mis osutas hartale, ning seda mainiti kolmandikus kõigist otsustest. Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus eeldab sõltumatut, erapooletut ja täielikult toimivat kohtusüsteemi.

ELi konkurentsivõimega seoses on väga oluline **ettevõtlusvabadus** (harta artikkel 16) ning komisjon võttis seda finantsinstrumentide turge, kindlustusvahendust, krediidiiretinguagentuure ja maanteevedudel kasutatavaid sõidumeerikuid käsitlevate uute õigusaktide koostamisel nõuetekohaselt arvesse. Ettevõtlusvabadus oli ka oluline komponent, mida kasutati Euroopa ühise müügiõiguse ettevalmistamisel. Kõnealuse õiguse eesmärk on kõrvaldada liikmesriikide erinevatest lepinguõigustest tulenevad probleemid⁶⁰. Euroopa Kohus tunnistas ettevõtlusvabaduse olulisust kohtuasjades *Scarlet*⁶¹ ja *Sabam*⁶² tehtud pöördelise tähtsusega kohtuotsustes. Kohus otsustas, et interneti- või veebimajutuse teenuse osutaja kohustamine paigaldama intellektuaalomandiõiguse rikkumiste vältimiseks filtreerimissüsteemi rikuks teenuseosutaja ettevõtlusõigust ning samuti tema klientide isikuandmete kaitset käsitlevat õigust ning teabe saamise ja edastamise vabadust. Nimetatud kohtuotsustes rõhutatakse, et on oluline arvesse võtta *kõiki* teatava meetmega kaasnevaid põhiõigusi, ning on oluline tagada, et meede on kooskõlas *kõigi* nende õigustega.

Komisjon pööras erinevate algatuste raames erilist tähelepanu omandiõigusele (harta artikkel 17), milles sätestatakse, et **intellektuaalomandit kaitstakse**. Komisjon esitas teatise „Intellektuaalomandi õiguste ühtne turg”,⁶³ milles teatatakse mitmest algatusest, mis hõlmavad muu hulgas intellektuaalomandiõigust käsitlevate ELi õigusaktide võimalikku läbivaatamist internetis aset leidva piraatluse kontekstis. Komisjon teatas, et sellise läbivaatamise teostamiseks tuleb teha mõjuhindang, mis hõlmab mitte ainult mõju omandiõigusele, vaid ka mõju eraelu puutumatuse õigusele, isikuandmete kaitsele, sõna- ja infovabadusele ning tõhusat õiguskaitsevahendit võimaldavale õigusele. Vastavalt harta strateegias sätestatule julgustab võimalike põhiõigustega seotud aspektide rõhutamine ettepanekute ettevalmistamise algusetapis sidusrühmi esitama ettepanekuid, mida hiljem kasutatakse läbivaatamise mõju hindamisel.

⁶⁰ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus Euroopa ühise müügiõiguse kohta, KOM(2011) 635 (lõplik), kättesaadav veebisaidil:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0635:FIN:ET:PDF>

⁶¹ Euroopa Kohus, kohtuasi C-70/10, *Scarlet vs. SABAM*, 24.11.2011.

⁶² Euroopa Kohus, kohtuasi C-360/10, *SABAM vs. Netlog*, 16.2.2012.

⁶³ Komisjoni teatis „Intellektuaalomandiõiguse ühtne turg loovuse ja innovatsiooni soodustamiseks, et tagada Euroopas majanduskasv, kvaliteetsete töökohtade loomine ning kõrgetasemelised tooted ja teenused”, KOM(2011) 287 (lõplik), kättesaadav veebisaidil:

http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/ipr_strategy/COM_2011_287_en.pdf

3.6. ELi olulisemad sammud Euroopa inimõiguste konventsiooniga ühinemisel

Komisjon astus konkreetseid samme, et täita Lissaboni lepingus sätestatud nõuet, et EL peab ühinema Euroopa inimõiguste konventsiooniga. Komisjon pidas konventsiooniga ühinenud Euroopa Nõukogu liikmesriikide ekspertidega ühinemist käsitlevaid tehnilisi läbirääkimisi. Praegu on nõukogus arutamisel ühinemislepingu eelnõu, mis koostati 2011. aasta juunis.

4. JÄRELDUSED

EL võttis 2011. aastal harta tõhusaks rakendamiseks täiendavaid konkreetseid meetmeid. Nimetatud jõupingutused aitavad kodanikel ELi õiguse rakendamisel kasutada oma põhiõigusi.

Majanduskriisi tingimustes on eelkõige õigusriigil ja põhiõiguste järgimisel põhinev õiguslikult stabiilne keskkond parim tagatis kodanike ning partnerite ja investorite usaldusele. Komisjon on veendunud, et kõik ELi institutsioonid, liikmesriigid ja sidusrühmad peavad alustatud koostööd harta praktikas rakendamise nimel jätkama.